

DIN LUPTA ȚĂRĂNIMII ROMÎNE ȘI SECUIEȘTI ÎMPOTRIVA ÎNFIINȚĂRII GRANITEI MILITARE (1762—1765)

de CAROL GÖLLNER

Mișcarea țăranilor romîni din Valea Rodnei și cea a țăranilor secuî împotriva înființării graniței militare se aseamănă prin caracterul lor comun, antihabsburgic și antifeudal. Răsunetul evenimentelor din Valea Rodnei asupra secuilor este de netăgăduit, ca și ecoul măcelului de la Siculeni (Madefalău) asupra grănicerilor romîni; este, de asemenea, evidentă legătura pe care cotropitorii habsburgi și feudații din Transilvania o făceau între cele două mișcări populare. Însăși organizarea militară a țăranilor romîni și aceea a țăranilor secuî nu se poate despărți una de alta. Fără înfringerea rezistenței țăranilor romîni nu s-ar fi putut înăbuși nici răscoala secuilor. Suferințele comune i-au înfrățit din nou pe țăranii romîni și secuî în lupta antifeudală și antihabsburgică. În zadar au încercat autoritățile austriece să ațîțe pe grănicerii romîni împotriva grănicerilor secuî¹, conform principiului străvechi al politicii austriece *divide et impera*. Ancheta de la Siculeni amintește printre grănicerii secuî răsculați și țăranii romîni, iar grănicerii secuî urmăriți de autoritățile austriece găsesc refugiu în Moldova².

În ceea ce privește starea de spirit a populației romîne, care urma să fie militarizată, este de menționat faptul că romîni din Transilvania, mai ales locuitorii din Valea Rodnei, doreau la început, în genere, să fie militarizați ca să „scape de iobăgie”³. Chiar și iobagii din afara ținutului grăniceresc, fugeau de pe domeniile feudale ca să se înscrie în rîndurile grănicerilor. Astfel s-au înrolat între grănicerii,

¹ Vezi raportul lui I. Ziskovics din 24.VIII.1763, publicat de V. Sotropa, „Înființarea graniței militare nășăudene”, în : *Arhiva someșană*, nr. 24, 1938, p. 75; istoriografia burgheză romînă se laudă cu faptul că de „o opunere formală nu se poate vorbi. Revolte ca aceea a secuilor de la Madefalva printre romîni n-au fost...”, (E. Micu, „Contribuțiuni la istoricul regimentului grăniceresc întîi valah”, București, 1943, p. 8), deci un certificat de bună purtare „pentru țăranul romîn blînd și liniștit”.

² Arh. St. Sibiu, fondul B.L., 341, pp. 155, 405—425.

³ *Cronica căpitanului Stezar din Jina*, în E. Micu, *op. cit.*, p. 8; Heidendorf, „Eine Selbstbiographie”, în *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde*, 1880, vol. XV, p. 129; „... die Wallachen selbst machten die Religionsveränderung ausgenommen, als ein gedrücktes Volk, unter den vielen ihnen dabei gemachten Versprechungen. keine sonderliche Einwendungen dagegen. Wenn mas es nötig gehabt und erlaubt hätte. wären vielleicht alle siebenbürgische Jobaggen Granitzer geworden”.

păstori, argați și, în general, sărăcimea din orașul Bistrița. Firește că țărani români din Valea Rodnei ar fi preferat eliberarea de patriciatul bistrițean, fără militarizare.

Nobilii, protestînd însă împotriva recrutării iobagilor pentru regimentele grănicerești, Consiliul de Stat din Viena a hotărît ca aceștia să nu aibă dreptul de a interzice iobagilor să devină grăniceri, pe de altă parte însă a dat dispoziții ca nici un iobag să nu fie primit de comisiile de recrutare¹. Este o hotărîre semnificativă pentru poziția plină de duplicitate a curții de la Viena în această problemă.

Multe promisiuni au fost făcute țăranilor români din Valea Rodnei de colonelul Schröder, însărcinat din partea autorităților militare, cu studierea și inițierea lucrărilor necesare pentru înființarea graniței militare în nordul Transilvaniei. Iată ce scrie Michael Heidendorf, care se afla atunci la Bistrița: „Deoarece militarizarea se înfăptuia fără învoirea legală a dietei, locuitorii comunelor ce cădeau în acea linie nu puteau fi forțați, în mod legal, la serviciul grăniceresc; de aceea era de dorit, ca țăranii să se declare benevol pentru graniță. Comandamentul militar trimisese deci misiuni militare în comunele din acest ținut, care promițînd tot felul de favoruri și avantaje, căutau să înduplece pe țărani să devină de bunăvoie grăniceri“².

Pentru asemenea promisiuni făcute de colonelul Schröder, dar nerespectate ulterior, sînt elocvente plîngerea țăranilor din Rebrîșoara³, ca și evenimentele din anul 1762, care culminează cu revolta grănicerilor din primăvara anului 1763.

* * *

Primul inconvenient pentru viitorii grăniceri s-a ivit curînd prin numeroasele dislocări de populații prevăzute de autoritățile austriece. Magistratul orașului Bistrița a propus, în consecință, generalului Buc-cow să aprobe dislocarea țăranilor români din Sîntioana și Nușfalău în „districtul românesc militarizat“, iar sașii și ungurii din Rodna să fie mutați în aceste sate⁴. Primind aprobarea solicitată, Magistratul bistrițean a dispus ca țăranii români din comunele sus-amintite să fie adunați și evacuați, a doua zi, cu toată averea lor mobilă în viitorul district militar din Valea Rodnei. În caz de rezistență, satul va plăti o amendă globală de 200 de florini. Toate încercările de rezistență să fie imediat raportate⁵.

¹ R. Kutschera, „Guvernatorii Transilvaniei 1691—1774“, în *Anuarul Institutului de istorie națională*, Cluj, 1944, p. 182.

² Heidendorf, *op. cit.*, p. 141.

³ Adresa din 7.VIII.1762, Arh. St. Cluj, A.O.B., 305 a: vezi și Z. Toth, „Az erdélyi román nacionalizmus első százada“ (Primul secol al naționalismului român), Budapesta, 1946, p. 225.

⁴ V. Sotropa, *Iniințarea graniței militare năsăudene*, în „Arhiva someșană“, 1938, nr. 24, p. 15.

⁵ *Instructiunile*. 20.IV.1762, Arh. St. Cluj, A.O.B., 396.

Țăranii romîni refuză însă să părăsească locurile de baștină înainte de a cunoaște pămînturile ce aveau să primească și înainte de a li se repartiza case de locuit. Unii declară că preferă să plece pe pămîntul comitatelor decît să se facă „cătane austriace“, iar alții invocă faptul că ar fi iobagi ai contelui Bethlen.¹ „Nu sîntem zidari, măturari sau rotari, ca să putem pleca în păduri, ci sîntem țărani, dornici să lucrăm cu plugul acest pămînt“².

Pentru a frînge rezistența țăranilor romîni din Lechința, a fost trimisă o unitate militară, amenințîndu-se acei care refuză să se mute în districtul grăniceresc, cu o pedeapsă de 50 de lovituri de bîtă.³ Țăranii, nesupunîndu-se, sînt bătûți și scoși cu forța din casele lor. Cu această ocazie un viitor grănicer „voluntar“ a strigat în auzul satului: „Mă voi întoarce la Singeorzu și chiar dacă vor veni aici 1 000 de soldați“⁴. Rapoartele vorbesc de o „adevărată răscoală“ (*ganzer Aufruhr*) a țăranilor romîni îndărătnici.⁵

Măsurile acestea brutale n-au creat însă pretutindeni sate curat grănicerești și, cu toate că se promisese noilor soldați că vor fi priviți ca oameni liberi, ei erau considerați totuși iobagi, excluși de la avansare. Grănicerii indignați cerură de la comandantii lor să intervină la Viena și să le cîștige confirmarea libertăților politice.

Ofițerii austrieci, francezi și italieni ca: Raschütz, Dambrowska, Toussain, Bouquier, Humbourg, Sburlatti, Belloni, Delvardi și Cosimelli pretindeau ca grănicerii să le construiască, fără nici o despăgubire, case somptuoase, încasau sume considerabile pentru uniforme și pentru capitație. În zadar se adresau grănicerii nemulțumiți generalului Buccow, cerînd respectarea promisiunilor făcute de colonelul Schröder⁶ și amenințînd, în caz de nerespectare, că „vor lepăda mondirile și puștile căci dacă nici Maiestatea Sa nu ține ce le-a promis, atunci nici ei nu sînt datori să țină ce au promis“⁷. Comandanții de regimente nu acordau nici o atenție unor asemenea plîngeri, dînd ordine severe ofițerilor ca să supravegheze pe grăniceri și să nu pregete a-i închide în carcera militară pe cei ce se vor ocupa, cîtuși de puțin, de chestiunile politice⁸.

Nemulțumirile cauzate de măsurile samavolnice ale comandanților militari, instigate și de patriciatul din Bistrița, izbucnesc la 10 mai 1763. Sosise din nou în inspecție generalul Buccow înconjurat de o mare suită, în frunte cu episcopul unit, Petru Paul Aron. Cu această ocazie

¹ *Raport din Lechința*, 20.IV.1762, Arh. St. Cluj, A.O.B., 396.

² Arh. St. Cluj, A.O.B., 396.

³ *Concept*, 1762, Arh. St. Cluj, A.O.B., 396.

⁴ *Raport*, 22.IV.1762, Arh. St. Cluj, A.O.B.

⁵ *Ibidem*, 23.IV.1762, Arh. St. Cluj, A.O.B., 194.

⁶ I. Halmagyi, „Naplői es iratai“, publicat de L. Szadeczky în *monumenta Hung. Hist.*, seria II, vol. XXXVIII, Budapesta, 1906, p. 26.

⁷ V. Sotropa, *Infiițarea graniței militare*, p. 31.

⁸ I. Nistor, „Istoria regimentului năsăudean“, reprodus de V. Sotropa, *op. cit.*, p. 69.

urma să se ia noilor soldați jurământul la Salva, pe platoul Mocirlă. În timp ce se ajunse la depunerea jurământului, în fața generalilor și a episcopului unit, la cuvintele că vor lupta oriunde, și pe uscat și pe apă, toți soldații denegară jurământul. Ei declară că nu vor să plătească contribuții ca și iobagii, iar pe deasupra să se facă grăniceri și să treacă și la catolicism. Deodată ieși călare înaintea frontului, săteanul bătrîn de 104 ani, Tănase Todoran, din Bichigiu și se adresează grănicerilor: „De doi ani mai, suntem cătane, adecă grăniceri, și carte n-am căpătat de la înalta împărăteasă, că sîntem oameni liberi. Ne-au scris iobagi, dăm dare, facem slujbe cătănești; copiii noștri vor merge pînă la marginile pămîntului să-și verse sîngele, dar pentru ce? Ca să fim robi, să n-avem nici un drept, copiii noștri să fie tot proști, ori vor învîșa ceva, ori ba? Jos cu armele!“¹

La acest apel grănicerii își trîntiră armele la pămînt, apoi iarăși le ridicară, cu somația adresată ofițerilor austrieci ca imediat să părăsească satele romînești. Pe cei care-i sfătuiau să se facă soldați îi omorau pe loc. Generalul Buccow și episcopul unit își găsiră scăparea numai prin fugă, pierzîndu-și vizitiul și un cal, care se înecară la trecerea peste riul Bistrița.²

A fost nevoie de noi promisiuni ca scutire de impozite³, amenințări și măsuri drastice pînă ce grănicerii se înarmară din nou. Tănase Todoran a fost condamnat să i se frîngă toate membrele cu roata. Cadavrul lui a fost, pe urmă, expus la intrarea satului, unde se găsea încă în anul 1766.⁴ Vasili Dumitru din Mocod, Grigore Man din Zagra și Vasili Oichi din Telciu au fost spînzurați.⁵ Chiar și la executare își păstrează sîngele rece, declarînd cu dîrzenie că nu regretă de a suferi moartea pentru dreptate, deoarece e mai bine să-și piardă viața decît să trăiască în robie. Alți 19 grăniceri sînt grațiați de la moarte și li se aplică pedeapsa să „treacă de zece ori de sus și de 10 ori de jos printre loviturile de vergi a 300 soldați“⁶.

Măsurile represive continuară, dar rezistența împotriva militarizării nu a slăbit în Valea Rodnei. Îngroziiți, mulți grăniceri s-au refugiat în satele băștinașe, ori în satele comitatelor unde stăteau ascunși, alții au

¹ I. Nistor, *op. cit.* reproduc de V. Sotropa, *op. cit.*, p. 70.

² K. A., Viena, H.K.R. nr. 98/4 ad. 1.VI.1763; Arh. St. Sibiu, L 1—8, 319 m. pp.28—29; pentru descrierea răzvrătirii de pe platoul Mocirlei am folosit și următoarele lucrări: V. Sotropa, *op. cit.*, pp. 69—71; Fr. Kramer, *Beiträge zur Geschichte der Militarisierung des Rodnaer Thales*, Program des Bistritzer Gymnasiums, p. 26—28; P. Bod, *Boeris valachorum Transilvaniam incolentium historia (manuscris)*; W. Schmidt, *Beiträge zur Geschichte der siebenbürgischen Militärgränze, Transilvania 1863—64*, p. 48; E. Hurmuzaki, *Fragmente zur Geschichte der Rumänen*, t. II pp. 176—179; A. Bunea, *Episcopii Petru Aron și Dionisiu Novdcovisi, sau istoria romînilor transilvăneni de la 1751 pînă la 1764*, Blaj, 1902.

³ Ordinul C.A.R., 7.I.1764, Arh. St. Sibiu, L. 1—8, 319 m. pp. 28—29.

⁴ Arh. St. Sibiu, fond Brukenthal, K. K., 28 (25).

⁵ V. Sotropa, *op. cit.*, p. 69.

⁶ Fr. Kramer, *op. cit.*, p. 28.

emigrat în Moldova. Un grup de bejenari, urmăriți de autoritățile locale, opun rezistență armată; după o încăierare singeroasă, este arestat un fost grănicer. Anchetat, el declară că grănicerii dezertează „din cauza ofițerilor care îi chinuie zi și noapte cu munca. Nu primesc nici o bucată de pîine, încît sînt complet ruinați și nu se vor întoarce cît timp este încă un austriac [Deutscher] în district“¹. Deși pe toți grănicerii dezertori îi aștepta spînzurătoarea², au emigrat în anul 1763, din Valea Rodnei și din ținuturile învecinate 200 de familii de grăniceri și de iobagi³. Frămîntările continuînd, contele Paul Bethlen nu îndrăznește nici în anul 1764, să apară în fața foștilor săi iobagi deveniți grăniceri⁴.

Buccow exasperat prin faptul că „acest popor este obișnuit să facă cauză comună, fiind solidar unul pentru toți și toți pentru unul“⁵, a plănuit să extermine pe toți românii din ținutul Bistriței. Acest plan criminal l-a îngrozit chiar pe episcopul Baytay, dușman al țărănimii romîne, care scrie: „M-am cutremurat la propunerea Excelenței sale, domnului baron de Buccow, care voia să detașeze un corp de 2 000 de soldați regulați contra districtului amintit, pentru a-i masaca pe toți, fără de a separa pe cei culpabili, de cei nevinovați“⁶.

* * *

În depresiunea intercarpatică Giurgeu-Ciuc înființarea graniței militare a fost de asemenea scînteia care a declanșat răscoala antifeudală și antihabsburgică a țăranilor secuî. În vara anului 1762 a sosit aici o comisie militară, în frunte cu colonelul Schröder, în vederea recrutării țăranilor pentru două regimente de infanterie și un regiment de husari. Se procedează la fel ca și cu țăranii romîni din Valea Rodnei, promițîndu-se acelora care se vor înrola în unitățile grănicerești să fie scoși de sub jurisdicția civilă și apărați împotriva pretențiilor hrăpărețe ale nobilimii. Pe cînd magnații maghiari ca G. Bethlen și A. Nemes participau cu zel la înființarea graniței militare, ofițerii austrieci căutau să profite de ura poporului împotriva nobilimii pentru a cîștiga, în felul acesta, simpatiile țăranilor secuî.

¹ Raportul lui D. Ziegler, 7.IX.1763, Arh. St. Cluj, A.O.B., II a, 6; vezi și raportul din Năsăud, 13.VIII.1763, despre fuga grănicerilor din Lunca, Arh. St. Sibiu, A.C.XII, 1764/1.

² *Edictul imperial*, 27.IV.1762 (tipărituri), Arh. St. Cluj, A.O.B., 168; vezi și *Edictul imperial*, 3.IV.1764 (tipărituri), Arh. St. Cluj, A.O.B., II a, 6.

³ Raportul lui Ziskovics, 14.X.1763, K. A. Viena, H.K.B., 403/14.X.1763.

⁴ Arh. St. Sibiu, A.C. XII, 1/1764.

⁵ *Ibidem*, fond Brukenthal, L. 1—8, 318 m.

⁶ I. H a l m á g y i, *op. cit.*, în *Manumenta Hung. Hist.*, vol. XXXVIII, p. 80: „Je frémis à la proposition de S.E. Mrs. le B, de Buccow, qui il vouloit qu'on detachat contre le dit district un corp de 2000 hommes réglés, pour les massacrer pele mele, et sans separer les coupables d'avec les innocens“ S. D r a g o m i r, *Istoria dezrobirii religioase a romînilor din Ardeal în sec. XVIII*, Sibiu, 1930, vol. II, p. 242.

De fapt nu poate fi vorba decît de o manevră demagogică. Aristocrația secuiască, în frunte cu contele Lazar, baronul Danișel și baronul Szentkeresztzi, ajută — după afirmația lui Halmágyi — întru totul pe Buccow la înșelarea secuilor.¹ Un alt sprijin l-au găsit cotropitorii austrieci la unii reprezentanți ai clerului catolic² — la fel ca și în ținutul Bistrița-Năsăud. Nobilimea și biserica catolică, cei doi stâlpi ai statului feudal — multinațional habsburgic, erau preocupate, din motive egoiste, ca sarcinile militarizării să fie suportate numai de țărani secui „liberi” și ca rentele în muncă, natură și în bani ce le primeau din partea iobagilor să nu fie atinse.³ Ei își revendică de aceea și, de acum înainte, jurisdicția iobagilor. Pentru a-i mulțumi, guvernul a găsit o soluție de compromis: procesele civile urmau să fie judecate de forurile nobiliare, iar procesele penale de către forurile militare⁴.

Unii nobili secui au participat la acțiunile de protest împotriva militarizării, aceștia însă nu s-au gândit nicidecum de a lupta cu arma în mână alături de țărani secui împotriva cotropitorilor austrieci⁵. Rezistența lor se datorește mai ales purtării autoritare a lui Buccow, care nu le-a menajat suficient ambiția de a organiza ei înșiși regimentele grănicerești⁶. Acești nobili au agitat și poporul împotriva instituției grănicerești, deoarece se temeau că vor pierde poziția lor dominantă, gîndindu-se cu spaimă — cum afirma un contemporan — „să vadă pe țărani lor... de acum înainte, cu arma în mână”.

La început agitația demagogică a ofițerilor austrieci a determinat pe mulți țărani secui să se înscrie în rîndurile grănicerilor, sperînd să scape de jurisdicția nobilimii. Ei socoteau înființarea regimentelor grănicerești ca o ocazie binevenită de a se înarma și a lupta alături de țărani liberi împotriva nemeșilor. Deși urmau să fie primiți în rîndul grănicerilor numai secui liberi, ofițerii austrieci au recrutat și aici, ca și în Valea Rodnei și Valea Oltului, mulți țărani iobagi și faptul acesta amenință să transforme acțiunea de recrutare în luptă anti-feudală care nu mai putea fi indiguită nici de autoritățile militare. În zadar încercară nobilii să dovedească că țărani înarmați sînt proprietatea lor. Grănicerii amenință că le vor tăia urechile și scoate ochii. Conacurile nemeșilor sînt impresurate și atacate⁷. Drept răspuns la asemenea acțiuni, administratorul contelui Toroczky, Pünkösti, prinde pe un fost iobag, îl leagă, îl bate și-l vîștește să renunțe la înrolarea între grăniceri⁸. Au loc procese numeroase în fața ins-

¹ Halmágyi, *op. cit.*, p. 68.

² Arh. St. Sibiu, fond Zimmermann EE. (23).

³ *Ibidem*, A.C. XII, 1/1764.

⁴ Vanicek, „Specialgeschichte der militärgrenze”, Wien, 1875, vol. II, pp. 79—80.

⁵ I. Nyirő, „Madéfalvi veszedelem” (Prăpădul de la Madéfalău), I, p. 161.

⁶ *Memoriul lui Buccow* (Marginale), 19.III.1763, Arh. St. Sibiu, fondul B, t. 1—8, 318 m.

⁷ I. Halmágyi, *op. cit.*, pp. 33, 34.

⁸ *Ibidem*, p. 24.

tanțelor civile, care recunosc „dreptul” nobililor asupra iobagiilor militarizați¹.

Asemenea acțiuni nu corespundeau, firește, concepțiilor generalului Buccow. El constată cu îngrijorare că pământurile rămân nelucrate. Iobagii refuză obligațiile feudale și nu mai recunosc nici o autoritate². Buccow dezaprobă de aceea recrutarea iobagilor³ și ordonă locotenent-colonelului Caratto să ajute pe nobili în acțiunile lor împotriva iobagilor nesupuși. Supărat el exclamă: „Iată rezultatul acestei protecții frumoase ce ați dat iobagilor și care a fost totdeauna împotriva voinței mele”. „Trebuie restabilită ordinea” — continuă Buccow — „trebuie să se termine cu discursurile ce ați făcută ura și care n-ar fi trebuit niciodată ținute”⁴. În sensul acesta el numește o comisie de anchetă condusă de contele I. Lázár și N. Bethlen, stabilind pedepse draconice pentru acei țărani care pronunță amenințări la adresa nobililor sau atacă castelele lor⁵.

Și țărani liberi cred că a venit timpul de a cere socoteală nobililor pentru toate abuzurile săvârșite. Când s-au convins însă că nobilii, prin înrolarea lor, se eschivează de la orice sarcină militară, că vor trebui să plătească în continuare dările⁶, și mai ales că vor lupta, sub comanda unor ofițeri străini, în afara hotarelor Transilvaniei, ei au refuzat să mai devină grăniceri⁷, nevrînd să aibă doi stăpîni — nobilul secu și ofițerul austriac⁸.

Pe lângă abuzurile ofițerilor⁹ care se îmbogățeau în mod ilicit pe spinarea țăranilor secu, cu ocazia înființării regimentelor grănicerești, trebuie amintite și condițiile obiective care determinau pe țărani secu la lupta antifeudală. Din cauza recoltelor slabe și a con-

¹ I. Balló, „A Madéfalvi veszedelem”, Miercurea-Ciucului, 1906.

² *Scrisoarea lui Buccow*, 14.XII.1763, Arh. St. Sibiu, fondul B, Col. Zimmermann, EE (23).

³ *Scrisoarea lui Buccow*, 27.XII.1762, Arh. St. Sibiu, fondul B, Col. Zimmermann, EE (22).

⁴ Arh. St. Sibiu, fond. Zimmermann, EE (23).

⁵ *Ibidem*, fondul B, L. 1—5, 1763 „Es ist sowohl denen Herrn Gränz Officiers. Unter Officiers, als auch gemeinen Gränzern auf das schärfste verbothen die Herrn Stuhl Officianten, sowohl als alle übrigen Hr. Edelleute weder mit Worten zu schmähen, noch in der That zu chicaniren, vielmehr ist ihnen alle gebührende Ehre zu erweisen. Gleichen ebenfalls nicht erlaubet ist, ihnen öffentlich oder heimlich über nachzureden, oder ungebührende Vorwürfe zu machen. Sollte sich jemand bei schärfster Strafe unterstehen, ihre Güter oder adeliche Höfe gewaltsam anzufallen. Die Soldaten von allen Injurien welche sie diesen Edelleuthen und Herrn Officianten geneigt gewesen anzuthun, anzuhalten”.

⁶ *Raportul lui Ziskovics*, 8.V.1763, fondul B, L. 1—8, 319 m, p. 20.

⁷ *Heidendorf*, *op. cit.*, în „Archiv V. L.”, 1800, vol. XV, p. 129.

⁸ Arh. St. Sibiu, fondul B L. 341, p. 358 „Allhiesige Inwohner beschweren sich wider Hr. Hauptmann v. Stupan, dass selber ihnen verschiedene Robothen umsonst, auch Holz zuführen mussten, dass sich annoch wegen dem harten Verfolgen der Bewohner in der Flucht sich aufhalten und ihre Oeconomie liegen lassen müssen”.

⁹ Generalul Buccow face în privința aceasta reproșuri locotenent-colonelului Caratto, comandantul regimentului de infanterie secuieșc.

flictelor sociale, terenuri întinse au rămas necultivate, încît îi aștepta foamea, în timp ce hambarele nobililor erau pline, iar grîul era vîndut de ei cu preț de speculă¹. Demnitarii scaunelor secuiești realizează, de asemenea, venituri însemnate cu ocazia militarizării. Ei încasează de la grăniceri de mai multe ori costul construcțiilor militare, care au fost plătite deja din fonduri militare, primesc plată pentru a scuti pe grăniceri de serviciul de pază și, în afară de acestea și dări în natură².

Recrutarea benevolă se transformă astfel, în curînd, într-o acțiune forțată, însoțită de cele mai revoltătoare „argumente de convingere”. Țăranul Czödö Andras din Ciuc-Sîngeorgiu este arestat, încătușat și legat cu un lanț de un par, iar după acest supliciu este maltrat și escortat la Miercurea-Ciucului. Firește Czödö Andras a consimțit pînă la urmă să se facă grănicer³. În același sat, mai mulți țărani au fost închiși și ținuți în fum⁴, alții crunt bătuți⁵, iar unui țăran îi este batjocorită chiar mama etc.⁶, toate aceste măsuri sînt luate pentru a-i „convinge” în felul acesta de binefacerile regimului austriac. Se procedează și la sechestrarea averii, a plugului, hîrlețului și la rechiziția vitelor țăranilor secui care nu consimt să se înroleze în armata imperială, iar dacă locuitorii unui sat sînt solidari în rezistența lor antihabsburgică, sînt supuși la amenzi mari colective⁷. Mulți țărani sînt recrutați chiar în absență și fără știrea lor⁸. În unele sate tinerii sînt recrutați, spunîndu-li-se că împărăteasa Maria Tereza ar dori să vadă ce flăcăi frumoși are⁹, aceștia aflînd abia mai tîrziu că au devenit grăniceri¹⁰.

Iată ce povestește țăranul I. Kovacs din satul Cetățuia: „Fiind judele satului, am fost amenințat cu bătaia dacă nu devin soldat, iar cînd, în ciuda acestui fapt, n-am consimțit s-o fac, mi s-au băgat 5 soldați în casă. Aceștia m-au amenințat că dacă nu revin asupra refuzului meu, vor sta aici lovind cu săbiile tot ce găseau în casă. Aceasta m-a speriat în așa fel, încît m-am înrolat în armată”¹¹. „Dragonadele” devin spaima secuilor. „Cine nu se face soldat, i se vor încartirui 8 soldați sau va trebui să părăsească casa”, amenință o circulară ofi-

¹ I. Halmágyi, *op. cit.*, p. 52.

² Arh. St. Sibiu, fondul B, 1 341, p. 208.

³ *Ibidem*, p. 119.

⁴ *Ibidem*, p. 157.

⁵ *Ibidem*, pp. 253—254.

⁶ *Ibidem*, p. 21.

⁷ *Ibidem*, pp. 60, 162—163, 238.

⁸ *Ibidem*, p. 164.

⁹ *Rechtfertigungsschrift Buccows (Marginale)*, 19.III.1763, Arh. St. Sibiu, fondul B, I. 1—8, 318 m. f. 14 „Die Sekler sind bei Verlust ihres Gutszusammenberufen worden zur Commission und sind unter dem Vorwand gemessen worden, dass Ihre Majestät sehen wolle, was sie vor schöne Leute sind.”

¹⁰ Arh. St. Sibiu, fond. B, L 1—8, f. 164.

¹¹ *Ibidem*, pp. 259—260.

cială¹, iar cine îndrăznește să se prezinte în fața „domnilor ofițeri” cu o plîngere este bătut pe loc fără milă². Un subofițer și-a rupt sabia bătînd pe un soldat iobag, iar pe urmă l-a călcat cu picioarele³.

În felul acesta au fost recrutați în luna august 1762 în scaunele Gheorgheni, Ciuc, Trei Scaune și Cașin viitorii grăniceri. În scaunul Odorhei comisia de recrutare a avut mai puțin succes, rezistența țărănilor împotriva militarizării luînd tot mai mult un caracter organizat antifeudal. Țăranii își manifestă fâțiș ura față de clasa odioasă a nobilimii⁴. La Brașov se aștepta în aceste condiții o răscoală a țărănilor secui⁵.

Dintr-o anchetă asupra cauzelor mișcărilor antifeudale a țărănilor secui din vara anului 1763 rezultă, de pildă, că contele Miko Pal n-a dat iobagilor săi de zece ani mîncarea convenită în zilele de lucru. La fel a procedat și contele Nemes Janos. Un iobag al contelui Thury Laszlo a fugit de teama celor 30 de lovături de ciomag ce-l așteptau etc.⁶.

Se semnalează în această perioadă și strîngerea unor sume de bani ca și organizarea de adunări conspirative. Au loc răzmerițe în satele din scaunul Odorhei îndreptate împotriva nobililor și trupelor imperiale⁷. Locuitorii din Leвете au refuzat să se înroleze în unitățile grănicerești, declarînd că dacă vor fi siliți, vor merge chiar pînă la Viena, fiind siguri că operațiunea aceasta nu se făcea din voința împărătesei, ci era numai o uneltire a militarilor⁸. Firește că la Curtea imperială nici un țăran n-a primit dreptate.

Răspîndindu-se zvonul despre răzmerița din Leвете, mulți țărani din alte sate au început să depună, de asemenea, armele. Țăranii din Căpîlnița, Zetea și alte comune, sprijiniți și de locuitorii din Odorhei au refuzat să devină grăniceri. Hărțuiți de soldații imperiali, ei s-au adunat în păduri. Secuii liberi depun jurămîntul că vor lupta atît împotriva noilor sarcini militare, cît și împotriva nobililor din scaune⁹. Lor li se alătură în număr tot mai mare și iobagii, căuțînd să scape astfel de iobăgie¹⁰. În zadar folosi Buccow amenințările și bătăile. Iobagii socoteau că a venit momentul să se elibereze de sub jugul

¹ Arh. St. Sibiu, fond. B, L, 1—8, f. 477.

² *Ibidem*, p. 264.

³ *Ibidem*, pp. 162—163, 262.

⁴ Halmágyi, *op. cit.*, p. 19.

⁵ J. Teutsch, *Nachlese zu den kurzgefassten Jahresgeschichten von Ungarn und Siebenbürgen*, în „*Quellen zur Geschichte der Stadt Brasso*, 1903, vol. IV, p. 358. „Man redet vieles von den Unwillen der aufgerichteten Land-Miliz. Es wurden auch einige Infanterie in Hâromszék und Csik geschicht, sie in Respekt zu halten”.

⁶ Arh. St. Sf. Gheorghe, 1763/77, 1764/22.

⁷ Arh. St. Odorhei, Arhiva județeană, Acta Judic. 1762/13.

⁸ R. Kutschera, *op. cit.*, p. 182.

⁹ *Rechtfertigungsschrift Buccows* (Obs. marginale), Arh. St. Sibiu, fracția B, L, 1—8, 318 m.

¹⁰ *Protocollum Sessionis*, Arh. St. Sibiu, fondul N, L, 341, pp. 2—60.

nobilimii¹. Acțiunile antihabsburgice sînt dublate de cele antifeudale. Dispozițiile autorităților nu mai sînt respectate, țărani declarînd că acestea au fost date numai în interesul proprietarilor feudali.

Un rol deosebit de activ în lupta antifeudală și antihabsburgică a avut și Toma Bors, vicejudele din satul Menișag, care spune într-o adunare: „dacă nu reușim în luptă, trecem munții”². Posibilitatea aceasta de a găsi un refugiu în Moldova este un factor important în lupta împotriva cotropitorilor austrieci³.

Acțiuni similare au avut loc la Toplița⁴, Mădăraș⁵ și Tușnad, unde toți grănicerii se leapădă de arme. Despre cele întimplute la Tușnad, un ofițer a afirmat în cursul anchetei următoarele: „Mi-a declarat [un oarecare M. Lorenz] în față că s-a jurat cu alții să nu se facă soldat. Ar vrea de aceea mai degrabă să moară decît să nu respecte acest jurămint. Cînd bărbații au trînit armele jos, el i-a îndemnat încă, ca nu cumva să le reprimească. El vrea să le fie comandant și dacă ar fi nevoie să-i ducă în Moldova, unde pot trăi mai bine și n-ar trebui să rămînă în sclavie ca aici, să aibă încă puțină răbdare. El vrea să-i răzvrătească împotriva nemților [austriecilor] ca să izgonească austriecii din țară”⁶. Se semnaleză în aceea vreme fuga a 300 de familii în Moldova. Cîmpurile rămîn nelucrate și mulți țărani cutreieră codrii de frontieră⁷.

Începe să se contureze, de asemenea, un front comun de luptă între grănicerii romîni și grănicerii secu. Deosebit de alarmate sînt astfel autoritățile austriece de știrea că un romîn, cu numele Oprea, s-ar găsi în mijlocul secuilor, îndemnîndu-i să arunce armele⁸. Secuții „sînt neconțenit întruniri și, de acord cu secuții din alte scaune, tratează și corespundează și cu romînii și vor să-i extermine pe feudali” scrie contele Paul Haller, curții imperiale⁹. În ianuarie 1763, scaunele Ciuc, Gheorgheni și Cașin, într-un memoriu adresat Mariei-Tereza previn că nu numai secuții, ci și romînii (rustici, schismatici) se înarmează și dacă ei se vor scula vreodată, vor prăpădi țara¹⁰. Nobilul Kőnczey din Orba aduce autorităților la cunoștință că iobagi romîni de ai săi s-au înarmat și refuză să mai presteze obligațiile de robotă¹¹.

¹ Heidendorff, *op. cit.*, în „Archiv V. L.”, 1881, vol. XVI, p. 653.

² I. Balló, *op. cit.*, p. 36.

³ I. Miskolczy, „Bajtay Antal”, Budapeșt, 1914, p. 79, „...und wann alle Sträng zerissen seyn wir gleich über dem Gebirg”.

⁴ Raport. K. A. Viena, H.K.R., 749/6, 21.V.1763.

⁵ I. Miskolczy, *op. cit.*, p. 322.

⁶ *Ibidem*, p. 361.

⁷ Arh. St. Sibiu, L 341, pp. 228—229.

⁸ I. Miskolczy, „Bajtay I. Antal”, Budapeșt, 1914, pp. 405—425.

⁹ E. Jakab, L. Szadeczky, „Udvarhely vármegye története a legrégebb idótol 1849—g (Istoria județului Odorhei din vremea cea mai veche pînă la 1849) Budapeșt, 1901, p. 500.

¹⁰ L. Szadeczky, *op. cit.*, p. 339.

¹¹ Arh. St. Odorhei, 1764 44.

Rîndurile grănicerilor răzvrățiți, care refuză să execute ordinele ofițerilor¹ sînt îngroșate de iobagii nemilitarizați de pe domeniile feudale². Răzvrătirea se răspîndește cu repeziciune din Ciuc în Trei-Scaune și în celelalte ținuturi militarizate. După ce o ceată de iobagi a pus mîna pe armele dintr-un depozit militar³, curțile nobiliare din mai multe sate au fost incendiate, iar nobilii, căzuți în mîinile răsculaților, pedepsiti, domeniile începînd a fi împărțite între țărani săraci⁴.

Un punct culminant în lupta antifeudală și antihabsburgică a țărănimii secuiești este împresurarea la 11 ianuarie 1763 a localului de ședințe din Vărgata. Nobilii, speriați, promit a doua zi să îndeplinească *toate cererile țăranilor, ce se referă și la iobagi*⁵. Cam în același timp pătrund 60 de soldați grăniceri în casa unui nobil și eliberează pe un țaran iobag, care a refuzat să presteze zilele de robotă. Este evidentă solidaritatea țăranilor liberi cu țărani iobagi.

Lupta împotriva cotropitorilor austrieci și a nobililor secuici devine tot mai îndrîjită. Nobilii, întruniți în martie 1763 la Șimleu, sînt împresurați de grănicerii răzvrățiți. Din situația această precară nu-i poate salva nici o unitate militară. Căpitanul husarilor a reușit, cu multă greutate, să aresteze pe Biro, conducătorul grănicerilor, ulterior însă se vede el însuși asediat de 300 de grăniceri și este nevoit să-l elibereze⁶. Sub impresia acestor evenimente, nobilii se adresează, la 18 iunie 1763, la Viena, arătînd că se tem de furia poporului și că însăși viața lor este periclitată⁷, fiindcă autoritatea de stat este aproape inexistentă. Funcționarii din sate sînt înlăturați, iar ordinele celor rămași în funcțiune nu sînt respectate⁸.

Nobilii secuici, îngroziți, cer intervenția grabnică a trupelor imperiale. Episcopul Bajtay, omul devotat curții imperiale, socotește că numai trupe bine înarmate vor putea salva nobilimea de furia poporului⁹. Generalul Buccow se asociază acestei păreri, calificînd pe grănicerii răzvrățiți drept o „bandă de hoți“ (*Räubergesindel*) și afirmînd că preferă să nu aibă soldați de loc decît asemenea „popor îndrăzneț“ (*vermessenes Volk*)¹⁰. Privilegiații erau conștienți de necesitatea încheierii unui front unit al feudalilor și al cotropitorilor habsburgici.

Diferitele rapoarte primite la Viena despre răscoala și rezistența secuilor împotriva înființării graniței militare, frămîntările în sînul

¹ Arh. St. Sibiu, L. 341, colecția de documente, pp. 178, 183.

² L. Szadeczky, *Okirattár*, p. 305.

³ Arh. St. Sibiu, fond Zimmermann EE. (23).

⁴ I. Ballo, A. *madetalvi veszedelem*, Micrurca Ciucului, 1906, p. 35, 38—39; Halmágyi, *op. cit.*, p. 35.

⁵ *Ibidem*, pp. 24—25.

⁶ Arh. St. Sibiu, L. 341, colecția de documente, p. 210.

⁷ I. Balló, *op. cit.*, p. 36.

⁸ Arh. St. Sibiu, fond Brukenthal, L. 1—8, 318 m-n.

⁹ I. Halmágyi, *op. cit.*, p. 66.

¹⁰ Arh. St. Sibiu, fond Zimmermann EE. (23).

țăranilor romîni ca și temerile exprimate de contele Haller, fișpanul comitatului Alba¹ despre creșterea spiritului de răzvrătire și în acest ținut, determină curtea imperială să trimită, în martie 1763, la fața locului pe feldmareșalul Ziskovics, autorul măcelului de la Siculeni (Madefalău) în Transilvania².

* * *

În decembrie 1763 comisia imperială compusă din mareșalul Ziskovicz, din conții Lázár și Bethlen, cu o puternică acoperire militară, începu în scaunul Gheorgheni noile operații de recrutare. Fiecare țăran care se opunea recrutării sau îndrăzneia ulterior să se sustragă obligațiilor militare era amenințat cu pedeapsa capitală³.

În ciuda rezistenței depuse, recrutarea, sub amenințarea armelor, mergea totuși înainte. Dar cînd comisia trecu în satele Ciucului de Sus și reluă recrutarea și acolo, ea a fost întîmpinată de mii de țărani înarmați cu săbii, buzdugane și alte arme ruginite, protestînd împotriva înființării regimentelor grănicerești. Ei declară că preferă să fie spînzurați decît să devină soldați⁴. Comisia încerca degeaba să-i convingă să se înroleze în armata austriacă. Delegații ei erau puși pe fugă, iar judecătorul suprem al districtului, Bernemisza, un om fricos, se ascunde într-un beci ca să scape cu viață.

Fuga în păduri începută ca formă a rezistenței împotriva înființării regimentelor grănicerești, din primăvara anului 1763, crește în decembrie, ca urmare a agitației din lunile precedente. Țăranii refugiați în pădurile de la Lutoasa sînt organizați militarmente și depun jurămîntul de credință față de conducătorii lor, care se recrutează acum, în număr tot mai mare, din mica nobilime. Conducătorii lor, Ferencz Antal și Mihály István, trimit oameni de încredere la Odorhei și Trei-Scaune pentru a determina și pe țăranii de acolo să facă cauză comună cu ei. În același timp (27 decembrie 1763) au sosit la țăranii adunați în pădure reprezentanți ai comisiei imperiale cerînd supunere necondiționată. Țăranii refuză să se supună, deoarece comisia, la rîndul său, nu vrea să primească memoriul lor, înainte ca cei fugiți să fi depus armele. Astfel numai în mod neoficial reprezentanții mareșalului austriac Ziskovics află de doleanțele secuilor printr-un soldat, care le primise în scris de la răzvrățiți.

¹ K. A. Viena, H.K.R., 1763/488.

² H.H.St.A., Viena, Staatsrat, adresa Consiliului de stat, 543/1763.

³ Arh. St. Sibiu, fondul B, L 1—5, f. 9 „Schlüsslichen wir allen und jeden angedeutet, dass wenn sich jemanden finden sollte, so sich dieser so erfolgten Gränz Militär Errichtung und diesfälligen ergangenen Verordnung entweder durch heimlich Ratschläge und Anstiftung oder gar wesentlich widersetzen oder gar auch von dere Militärstand abzutreten sich unterstehen sollten, ein solcher, wenn betreten, oder überwiesen worden, mit der Todesstraf bestraft werden solle”.

⁴ Heidendorf, *op. cit.*, în „Archiv V. L.”, 1880, vol. V, pp. 130—131.

Rezistența se înăsprește în consecință în ambele părți: țărani și mica nobilime revendică asigurarea din partea comisiei că nu vor fi înrolați în regimentele grănicerești, iar imperialii cer dispersarea și supunerea necondiționată a celor fugiți în păduri. Dar în timp ce autoritățile austriece pregătesc înăbușirea în singe a mișcării, în sinul răzvrătiților începe să domine tot mai mult mica nobilime¹, care se teme de lupta antifeudală a țăranilor iobagi, deoarece aceștia cereau pe lângă desființarea regimentelor grănicerești și abolirea privilegiilor feudale. Ei erau îngroziți de faptul că în seara zilei de 4 ianuarie 1764, casa judeului superior Mikes Antal a fost asediată de țăranii iobagi. S-au auzit strigătele: „Nobilul a vîndut singele nostru“ (*A vérünkét áruló nemes...*) „Porc spurcat de nobil“ (*Disznó Teremtette Nemes!*)... Nobil parșiv (*Hundczut Nemes*)“².

Dacă aversiunea și rezistența față de înființarea regimentelor grănicerești era generală, în ceea ce privește celelalte revendicări sociale și politice există diferențe și divergențe tot mai pronunțate. Locuitorii din Toplița, în parte mici nobili, prezintă revendicări aparte, fiind socotiți de ceilalți drept spioni ai lui Buccow. Forțele antihabsburgice nu erau îndeajuns de bine sudate, diferitele straturi sociale, mica nobilime, țăranii liberi și țăranii iobagi acționau fiecare în felul său, impunîndu-se însă tot mai mult rolul conducător al micii nobilimi, al clerului de rînd și al funcționarilor de țară.

Prin afirmarea intereselor lor de clasă, mica nobilime și clerul de rînd au lipsit mișcarea populară de conținutul ei revoluționar. Intereșele lor nu mai au nimic comun cu scopurile urmărite de țărănimea iobagă, în consecință drumul iobagilor și cel al păturilor privilegiate se despart. Pe drumul parcurs de la Levete la Siculeni trebuie să deosebim deci două etape:

a) Mișcarea antifeudală și antihabsburgică a maselor populare din anul 1762 pînă în vara anului 1763.

b) Mișcarea antihabsburgică a țăranimii libere și a micii nobilimi din decembrie 1763 și ianuarie 1764.

Alături de conducătorii din rîndurile micii nobilimi, care erau constrînși să devină grăniceri, și ai clerului de rînd, se afirmă și conducători ai țăranilor secuici (*pixidarii* și *primipilii*).

După aceste precizări asupra caracterului de clasă al mișcării antihabsburgice din secuime să urmărim evenimentele dintre 3—7 ianuarie 1764, cînd numărul celor refugiați în păduri se ridica la aproape 6 000 de bărbați (5 000 din Ciuc și cca. 700—800 din Trei-Scaune și Cașin). Marea majoritate o formează țăranii liberi (*közzékely* și *lófök*, *pixidarii*, *primipilii*), la care se adaugă mici nobili³. Numărul celor răzvrățiți a crescut, însă frigul și foamea, pe lângă deosebirile de

¹ L. Szadeczky, *A székely határórség szervezése: 1762—1764—ben.* (Organizarea graniței militare secuiești). Budapesta 1908, pp. 560—584.

² Arh. St. Gheorgheni, 1764/125.

³ L. Szadeczky, *op. cit.*, pp. 523—524.

vederi sociale, slăbiră forța lor de acțiune. Lipsa alimentelor s-a resimțit tot mai mult, îndeosebi după ce mareșalul Ziskovics a dispus gonirea femeilor și copiilor în păduri, blocându-se pe urmă de către unitățile militare toate drumurile de acces în pădurile de la Frumoasa. Casele celor fugiți au fost distruse¹, încît, aflîndu-se într-o situație desperată, conducătorii trimit un memoriu prin Boros István comisiei imperiale rugînd-o să le permită să se întoarcă nestingheriți acasă. La 6 ianuarie, cînd urma să fie predat memoriul, mulțimea adunată în păduri a coborît în Valea Oltului îndreptîndu-se spre Siculeni, unde existau alimente suficiente și lipseau unitățile armatei austriece.

În zilele de 4—6 ianuarie a avut loc un schimb de memorii pe un ton tot mai amenințător. Răzvrățiții au declarat răspicat că nu vor deveni grăniceri, iar dacă vor fi constrînși, nu vor fi vinovați de nimic (*Miseminek okai nem leszünk*) și că a doua zi vor merge cu toții la Toplița. Ei încercară degeaba să se apropie de comisie, să caute o înțelegere. În felul acesta zilele de 5 și 6 ianuarie s-au scurs numai cu tratative și amenințări reciproce, pînă cînd, în seara zilei de 6 ianuarie, mareșalul Ziskovics își trimite ultimatumul său la Siculeni, cerînd ca cei adunați acolo să se disperseze imediat și să-și denunțe instigatorii și conducătorii. Secuii cerură pentru răspuns o amîinare de o zi, dar comisia imperială a hotărît să-i lovească încă a doua zi². Heidendorf relatează că măsurile brutale ale lui Ziskovics au fost întru totul aprobate de contele secuilor Lázár, hotărîndu-se ca acțiunea să se îndrepte mai ales împotriva țăranilor din Trei-Scaune³.

La 7 ianuarie, pe la orele 3 dimineața, trupele comandate de locotenent-colonelul Caratto și căpitanul Magdeburg impresurară din toate părțile comuna Siculeni situată pe ambele maluri ale Oltului. Înainte de ivirea zorilor, pe cînd oamenii mai dormeau, artileria a deschis focul incendiînd toate casele de la marginea comunei. Secuii speriați nu s-au mai gîndit la nici o rezistență, ci numai la capitulare sau la fugă. Conducătorii lor au încercat să oprească măcelul și au propus trupelor imperiale capitularea necondiționată. Ei au trimis o delegație condusă de Boros Istvan în acest scop. Deși purtau ca semn de parlamentari un steag alb, ei au fost secerăți de focul necruțător al infanteriștilor din regimentul Okelly. Ori încotro o apucau la fugă, trupele le tăiau drumul și îi împușcau fără cruțare. O parte dintre cei împresurați, vrînd să scape dincolo de Olt spre Odorhei, peste gheața riului, se înecară. Locuitorii din Trei-Scaune, în urma apelului cavaleriștilor : *Cine este din Trei-Scaune (Háromszek)?* îndreptîndu-se spre ei au fost măcelăriți primind cite trei lovituri de sabie în cap de la călăreții care exclamau : trei, trei, trei (*Három, három, három*)...⁴. În sfîrșit a pătruns și infanteria în sat, ucigînd pe toți cei ce-i mai întil-

¹ Arh. St. Sibiu, fondul B, L, 1—5, f. 12.

² Heidendorf, *op. cit.*, în „Archiv V. L.”, 1880, vol. XV, p. 131.

³ *Ibidem*, pp. 132—133.

⁴ Heidendorf, *op. cit.*, p. 133.

neau pe ulițele satului. La ora 9 semnale de corn au oprit acțiunea represivă¹. După un martor ocular, demn de încredere, Heidendorf, numărul secuilor uciși era de cel puțin 400, iar alți vreo sută de răniți au fost transportați sub escortă la Miercurea-Ciucului². Comisia de anchetă a stabilit chiar 800 de morți și 150 de răniți³.

În concluzie se poate afirma că mișcarea din decembrie 1763 și ianuarie 1764 care s-a soldat cu evenimentul tragic de la Siculeni a avut un caracter progresist, țărani și mica nobilime luptând împotriva cötropitorilor străini. Este însă greșit de a pune într-un studiu privind luptele antif feudale și antihabsburgice din Transilvania, „Siculicidium“-ul pe primul, plan și a pierde astfel din vedere lupta anti-feudală din anii 1762—1763.

* * *

În ceea ce privește recrutările pentru regimentul I grăniceresc român, cu sediul la Orlat, s-au ivit de la început dificultăți și conflicte, generalul Buccow neluând în considerare structura socială și economică complexă din Valea Oltului, din jurul Brașovului, Mărginea Sibiului și din Valea Hațegului. S-a procedat pripit creîndu-se neajunsuri care n-au putut fi ulterior remediate. S-a încercat să se rezolve aici înființarea graniței militare birocratic și arbitrar prin dislocări masive de populație. O dată cu militarizarea s-a desfășurat și o acțiune brutală de constrîngere, a țărănilor romîni pentru a-i determina să treacă la religia catolică, fiindcă opoziția față de unirea cu biserica catolică era una din formele în care țărani își manifestau nemulțumirea față de regimul habsburgic.

Înfuriat de rezistența țărănilor din Valea Oltului, Buccow porunci să se ridice furci în piața Făgărașului, și să fie spînzurați toți cei ce nu execută ordinele lui. Ulterior îi iertă de pedeapsa capitală, dar îi pedepsi cu întemnițarea, cu aplicarea bătăilor, amenzilor sau cu expulzarea. Din Făgăraș, Buccow plecă la Brașov și de acolo la Alba-Iulia, însoțit de episcopul unit Petru Pavel Aron și de cel ortodox, Dionisie Novacovici. Faima generalului se răspîndise și acolo și stîrnise groaza. În vara anului 1761, Buccow săvîrșise cea mai mare barbarie, distrugînd mănăstirile romînești din Valea Oltului, importante monumente de artă feudală. Buccow reușise să introducă, în felul acesta, în mai puțin de trei luni, din nou reacțiunea catolicismului habsburgic. Lupta țărănimii a fost frînată și de activitatea episcopului Dionisie Novacovici, care a îndemnat pe țărani să nu mai producă tulburări, ci să aștepte cu răbdare rezoluțiile curții imperiale⁴.

¹ Heidendorf, *op. cit.*, p. 133.

² *Ibidem*; I. Schwicker, „Geschichte der österreichischen Militärgrenze“ (Istoria graniței militare austriece), Wien, 1883, p. 137, numărul celor uciși ar fi fost numai de 88; Balló, *op. cit.*, p. 62, susține că ar fi fost uciși peste 500 de oameni.

³ Arh. St. Sibiu, fondul B. L. 1—15, f. 23.

⁴ S. Dragomir, *op. cit.*, vol. II, pp. 237—241.

Cît de odioasă a ajuns, între timp, instituția grănicerească, privită de țărani la început cu simpatie, menționează însuși Ziskovics. Țăranii romîni nu sînt dispuși să se înroleze în unitățile grănicerești, afirmă mareșalul austriac, deoarece le este odioasă această instituție și se tem că vor fi constrînși ca soldați să treacă la catolicism. El propune deci să fie folosit și de data aceasta episcopul greco-catolic pentru a ajuta pe ofițerii imperali în lucrările lor de recrutare¹. Sprijinul solicitat n-a întîrziat. Preoții greco-catolici promit țăranilor „cerul și pămîntul“ dacă vor deveni grăniceri². În felul acesta autoritățile austriece s-au folosit, nu pentru prima dată, de clerul catolic pentru consolidarea stăpînirii lor. Dar nici sprijinul acesta n-a dat roadele dorite. Țăranii romîni preferau să sufere cîteva zile în șir bătăi în piața Sibiului, decît să se supună comenzii ofițerilor austrieци. Aversiunea față de regimentele de graniță s-a menținut și după ce curtea imperială a renunțat să recruteze pentru aceste unități militare numai țărani greco-catolici³.

Cu aceeași brutalitate ca și în Valea Rodnei s-a procedat și aici la dislocarea țăranilor romîni iobagi pentru a crea sate curat grănicerești, locuite de preferință de grăniceri uniți. Boierii și pușcașii au fost lăsați pe pămînturile lor, iar țăranii iobagi „îndărătrnici“ militarizării au fost ridicați și mutați cu forța în sate îndepărtate⁴. Măsurile acestea arbitrare sînt motivate prin afirmația că „iobașul nu posedă nimic afară de forța lui de muncă“ și poate fi deci înstrăinat sau mutat după placul stăpînului său⁵. Li s-a interzis cu această ocazie chiar să-și vîndă averea lor imobilă fără aprobarea prealabilă⁶.

În urma rezistenței țăranilor romîni față de aceste măsuri ale cotoritorilor austrieци asistăm la o fluctuație de populație, puțin studiată în istoriografia noastră. Multe familii țărănești trecură, în timpul înființării graniței militare, în Țara Romînească. „S-au spart cîteva sate“, ca de exemplu comuna Tohanul din districtul Brașov. În comună n-a rămas decît un singur locuitor, „care a voit să fie înmormîntat lingă părinții săi“⁷. Țăranii din această comună care nu s-au

¹ Arh. St. Sibiu, A.C.XII, 2/1765.

² *Rechtfertigungsschrift Buccows* (Marginale), 19.III.1763. Arh. St. Sibiu, fondul B, f. 1—8, 318 m., f. 14. „Des unirten Bischof seine Poppen haben goldene Berge den Leuten versprochen“.

³ *Notata über den Commissionsplan wegen des ersten wallachischen Infanterie Regiments*, Arh. St. Sibiu, fondul B, p. 168, p. 90; *Ibidem*, A. M. 1765/15, 1766/53.

⁴ K. A. Viena, H.K.R., nr. 963/8 ad 28.V.1763; vezi și *Gehorsamste Anmerkungen*, Arh. St. Sibiu, fondul B, q 1—4, 168, p. 214.

⁵ *Puncta welche de in Siebenbürgen neu ernannten Herrn C. Gl. wegen der dortigen Gränitz Militz zum eigenen Unterricht zu gereichen haben*, Arh. St. Sibiu, L. 1—8, 318 m, f. 67; vezi și *Gehorsamste Anmerkungen 1766*. *Ibidem*, Sibiu, q 1—4, 168, p. 214.

⁶ *Notata über den Commissionsplan*, Arh. St. Sibiu, q 168, p. 90.

⁷ G. Barițiu, *Istoria Transilvaniei*, vol. I, p. 375; locuitorii s-au retras de pe hotarul Branului, unde au întemeiat comuna Tohanul Nou, satul de baștină repopulat cu romîni uniți, rămas cu numele de Tohanul Vechi.

așezat la Tohanul Nou s-au adăpostit în parte la Rîșnov (55 de familii) și la Zărnești (35 de familii)¹.

În ratal Tîntări s-au opus 182 de țărani romîni militarizării. Pentru a-i pedepsi ei au fost *vinduți*, ca sclavii din antichitate, nobililor din comitatele învecinate². Buccow a preconizat generalizarea acestui procedeu, necunoscut pînă acuma în Transilvania³.

Despre metodele de „convingere“ folosite de acești mercenari, pentru a înrola pe țărani romîni „de bunăvoie“ în regimentele grănicerești, ilustrează și un raport al marelui Ziskovics din Jina (17 iunie 1765) : „După ce a fost citită locuitorilor din Jina patentă imperială (din 16 martie 1764), în limba romînă, am luat măsurile necesare pentru a-i înrola în ordinea în care au fost înscrși în listele fiscale. Deoarece însă primul bărbat chemat a refuzat să primească arma, am încercat cu o anumită severitate prin lovituri de bețe, să-l determin s-o primească. A refuzat însă nu numai el cu încăpăținare să se înroleze între grăniceri, ci am constatat aceeași aversiune și la toți ceilalți adunați. Cum am observat din spusele [țăranilor], că rezistența lor pornește de la bătrîni (Batrins), de care în toate satele romînești ascultă ceilalți locuitori, am citat 69 de bătrîni și am încercat să-i conving prin argumente temeinice și evidente să renunțe la rezistența nelegală. Deoarece nu s-au lăsat convinși, mai mult de 4 dintre ei, să primească de bunăvoie arma, am fost nevoit să dispun arestarea celorlalți 65 bătrîni, iar poporul, pentru a reflecta, a fost trimis acasă, ordonîndu-i să se adune a doua zi dimineața în fața mea“⁴. A doua zi toți bărbații urmau să fie arestați, în cazul refuzului de a deveni grăniceri, și deținuți la Sibiu, Sebeș și Miercurea. O preocupare de seamă a lui Ziskovics a fost de aceea îngrădirea influenței „bătrînilor“ și înlocuirea lor prin subofițeri austrieci.

Un grănicer bătrîn povestea de vremurile acelea zbuciumate : „Jinarii care n-au voit să primească armele și să se supuie regimului militar îi aruncau prin pivniți și-i afumau acolo cu putregai de salcă“⁵. Ziskovics aplică aceste măsuri brutale nu numai pentru a frînge rezistența jinarilor, ci și pentru a preveni o mișcare similară în alte sate⁶.

Pămînturile țăranilor romîni care nu s-au înrolat între grăniceri, numite „sesii de porție“ (*Aushilfssessionen*), au fost confiscate și pre-

¹ *Specification des ausgewichenen... Alt Tohaner* : Arh. St. Sibiu, fondul B, q 1—4, 168, p. 424.

² *Protocollum commisionis mixtae extraordinariae*, 22.VIII.1762, Arh. St. Sibiu, fondul B. L. 1—8, 318 m. f. 23 ; vezi și J. Gross, *Aus den Briefen des Gubernialsekretärs Johann Th. Hermann*, în „Archiv V. L.“, 1890, vol. XXIII, p. 77.

³ B. Jánóc, „A román nemzetisegi törekvések története és jelenlegi allapota“ (Istoria și situația actuală a mișcării naționale romine), Budapest, 1896, vol. I, p. 797.

⁴ Arh. St. Sibiu, A.C.XII, 11/1765.

⁵ E. Micu, *op. cit.*, p. 107.

⁶ Adresa C. G. Tr., 11.VI.1765, 11/1765 ; generalul Hadik își exprimă satisfacția că rezistența a fost frîntă : „Ich vernehme mit viel Vergnügen, dass ihr Ungehorsamkeit sich gebeuget“. *Entwurf über die Errichtung des ersten wallachischen Infanterieregiments*, Arh. St. Sibiu, L. 1—8, 318 m. f. 160—163.

date ofițerilor austrieci¹. Astfel populația comunei Jina a scăzut simțitor. În anul 1750 ea număra aproximativ 1 200 de case, iar la sfârșitul secolului nu mai erau locuite părțile din jurul comunei ca: „Valea Nedeiului“, „Potecul“, „Cioaca“ și „Muntele“, unde se văd și azi urmele caselor părăsite în timpul militarizării².

La Veștem o parte din locuitori au cedat presiunii autorităților militare, însă au declarat, pe urmă, că așteaptă numai momentul potrivit pentru a scăpa de odiosul serviciu militar austriac și a emigra³. Cei 187 de țărani care au refuzat să devină grăniceri au fost izgoniți din sat. Ei urmau să se mute în satele Mohu (24), Bungard (24), Sadu (28), Telechi Recea (30), Săcădate (30), Rășinari (20), Gura-riului (20), Poplaca (11)⁴. Repartizarea aceasta birocratică n-a luat în considerare că satele respective erau suprapopulate și nu se găsea pământ disponibil. În același timp nobilii refuzau să le dea sesiile solicitate⁵, iar ajutoarele bănești promise de împărăteasa Maria-Tereza n-au sosit niciodată. Guvernul, funcționarii orașelor și nobilii erau nepăsători, nefiind de loc grăbiți să ajute pe cei dislocați⁶.

O soartă similară au avut și cei 162 de țărani expulzați din Orlat și repartizați în comunele Săliște (50), Vale (12), Sibiel (20), Cacova (15), Galeș (10), Tilișca (10), Săcel (30) și Gura-riului (15), unde n-au găsit nici ei pământ disponibil.

* * *

Din lupta țăranilor români și secui împotriva exploatării feudale locale și a jugului habsburgic se conturează țelurile comune ale țăranilor grăniceri români și secui, ca și legăturile strânse ale maselor populare din Transilvania, cu populația Moldovei și a Țării Românești, care a adăpostit bejenarii români și secui. Documentele cercetate din Arhivele Statului din Sibiu, Brașov, Cluj confirmă, în mod neîndoielnic, ura țăranimii ardeleni față de cotropitorii străini și contribuie astfel să profileze într-o nouă lumină dominația austriacă în Transilvania.

¹ C. Stezar, „Cronica Jinei“, reprodus de E. Micu, *op. cit.*, pp. 9, 44.

² *Ibidem*, p. 107.

³ Arh. St. Sibiu, A.C.XII, 11/1765.

⁴ *Specification*, 1768, Arh. St. Sibiu, q 1—4, 168, pp. 413, 423.

⁵ *Raportul lui S. Brukenenthal*, 24.X.1768, Arh. St. Sibiu, q 168, pp. 32—44.

⁶ *Specification*, 1768, Arh. St. Sibiu, q 1—4, 168, p. 409.